

Vabariigi Valitsus
riigikantselei@riigikantselei.ee

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
info@mkm.ee

Rahandusministeerium
info@rahandusministeerium.ee

Meie 30.03.2022 nr 4/88

Pöördumine seoses sõjategevuse mõjudega

Lugupeetud Kaja Kallas, Keit Pentus-Rosimannus, Jaak Aab, Taavi Aas ja Andres Sutt!

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi: Kaubanduskoda) pöördub Teie poole, et anda lühiülevaade, millist mõju on avaldanud sõjategevus Ukrainas Eesti ettevõtetele. Lisaks teeme mitmeid ettepanekuid, mis aitaksid sõjategevusega seotud negatiivset mõju leevendada või ära hoida.

Paljude sektorite (nt ehitus, puidutööstus ja sellega seotud valdkonnad, masina ja metallitööstus, põllumajandus, transiidiga seotud ettevõtted, keemiatööstus) jaoks on mõju ilmselt väga ulatuslik. Suuremat mõju ettevõtetele ja majandusele näeme olulise tooraine impordi võimaluste äralangemises sõjapiirkonnast. Selle negatiivse mõju leevendamiseks võiks riiklikud struktuurid toetada ettevõtteid uute võimalike tarnekanalite leidmisel ning lisaks vajaksid ettevõtted toetusmeedet tarneahelate ümberkujundamiseks. Puidu, kui kohaliku ressursi, kättesaadavust aitaks tagada see, kui ajutiselt ja piiratud mahus suurendada raiemahtusid. Mõnevõrra väiksemat mõju avaldab ettevõtetele ekspordi vähenemine sõjapiirkonda. Sõjategevuse tõttu on vähenenud ettevõtete kindlustunne, mille tõttu on edasi lükatud ka mitmeid investeringuid. Ettevõtetele valmistab täiendavaid raskusi ka kiire hinnatõus, sh energiakandjate hinnatõus, mida alati ei ole võimalik koheselt lepingupartneritele üle kanda. Ettevõtted on andnud märku ka välistöajuga seotud muredest, näiteks hooajatöötajate lühiajalist töötamist ei ole võimalik pikendada ning isegi erandkorras ei ole võimalik tööle võtta spetsiifiliste oskustega Venemaa ja Valgevene kodanikest töötajaid. Lisaks võib ettevõtetel tekkida eelpoolnimetatud põhjustel likviidsusprobleeme. See võib juhtuda näiteks olukorras, kus uutele tarnijatele tuleb teha suures mahus ettemakseid. Seetõttu on mõistlik riigil näha ette täiendavaid toetusmeetmeid ettevõtete likviidsuse toetamiseks.

ESTONIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY / ЭСТОНИЙСКАЯ ТОРГОВО - ПРОМЫШЛЕННАЯ ПАЛАТА
TOOM-KOOLI 17, 10130 TALLINN / REG NO 80004733 / TEL: +372 604 0060 / KODA@KODA.EE / WWW.KODA.EE / WWW.ENTERPRISE-EUROPE.EE

EESTI KAUBANDUS-TÖÖSTUSKODA ON SUURIM ETTEVÕTJAJD ESINDAV ORGANISATSIOON EESTIS, Kuhu kuulub ligi 3600 ettevõtet, kellest enamused on väikese- ja keskmise suurusega. KAUBANDUSKOJA LIIKMED ANNAVAD ÜLE 40 PROTSENDI EESTI ETTEVÕTETE KÄIBEST, LIGI 40 PROTSENTI PUHASKASUMIST JA TASUVAD ÜLE 40 PROTSENDI RIIKLIKEST MAKSUDEST. KAUBANDUSKODA ESINDAB JA KAITSEB KÕIGI ETTEVÕTJATE ÜHISHUVE NING ON MITTERIIKLIK JA APOLIITILINE ORGANISATSIOON.

Järgnevalt toome välja ettevõtete mured seoses maagaasi varustuskindlusega ja riigihangetega ning esitame omapoolsed ettepanekud nende probleemide leevendamiseks.

1. Maagaasiga seotud probleem ja lahendus

Eesti sõltub praegu suures ulatuses Venemaalt imporditavast gaasist ning sellega kaasneb risk, et kui mingil põhjusel katkeb Venemaa gaasi import, siis tuleb Eestil tõenäoliselt teatud perioodi möödudes kehtestada maagaasi tarbimispiirangud. Selline samm võib kaasa tuua paljude ettevõtete tootmise seiskumise ning ohtu satuksid tuhanded töökohad, aga ka tõenäoliselt toidujulgeolek, sest mitmed toidutööstuse ettevõtted ei saa gaasivarustuse katkemisel tootmist jätkata. Sellist stsenaariumit tuleks igal juhul vältida.

Kaubanduskoja ettepanek:

Kaubanduskoda peab hädavajalikuks rajada kiirkorras Eestisse või meie lähipiirkonda koostöös Läti ja Soomega piirkondlik veeldatud maagaasi terminal. Eesti riik peaks sel teemal tegema tihedat koostööd erasektoriga ning tagama, et terminali rajamisel ei kerkiks esile bürokraatlikke takistusi ning kogu protsessi saaks võimalikult kiiresti ellu viia. Lisaks peaks riik olema valmis selleks, et LNG-terminali rajamiseks võib erasektoril tekkida vajadus riigipoolse otsese või kaudse toetuse järele.

LNG-terminali rajamine on vältimatult vajalik samm, et tagada Eestis varustuskindlus maagaasiga. Sellise terminali rajamine annab Eestile võimaluse ise loobuda Venemaalt imporditavast maagaasist ning samuti aitab see tagada, et kui Venemaa lõpetab gaasitarned Euroopa Liitu või Euroopa Liit kehtestab sanktsioonid Venemaa gaasile, siis ei mõjutaks need otsused Eesti varustuskindlust. LNG-terminali rajamine ei ole üksnes Eesti majanduse ja energiajulgeoleku huvides, vaid see avaldab positiivset mõju ka kogu Eesti julgeolekule laiemalt.

2. Riigihangetega seotud probleemid ja võimalikud lahendused (ehitustööd ja kestvuslepingud)

Sõjategevus Ukrainas on olulisel määral tõstnud ehitusmaterjalide hindasid ning raskendanud eelkõige nende ehitusmaterjalide kättesaadavust, mida varasemalt imporditi suures mahus Venemaalt, Valgevenest või Ukrainast. Näiteks terase puhul oli nende riikide osakaal ca 80% ja bituumeni puhul 70% kogumahust. Seetõttu on osade ehitusmaterjalide tarnete puhul juba tekkinud või kohe tekkimas viivitusi kolm kuud kuni pool aastat. Ja samas on nende materjalide hinnatõus olnud äärmiselt kiire. Näiteks terase hinnatõus on aasta algusest olnud ca 100%, bituumenil 80% ning ehitusmasinad ja veod on läbi kütusehinna tõusu kallinenud 15-20%. Ehitustööde otsene kallinemine läbi nende hinnatõusude on tänases teadmises 15-20% ja seda olukorras, kus ehitustegevuse peatõõvõtu ärikasumi marginaalid on 2-3%. Eeltoodud põhjustel võib peagi tekkida olukord, kus suur osa riigihangete teel tellitud ehitustöödest seiskub 1-2 kuu jooksul, sest ehitusettevõtjad ei ole võimelised sellises mahus hinnatõusu kandma. Lisaks ei ole võimalik kõiki ehitustöid teostada lepingus varasemalt kokku lepitud tähtaegadel. Paljud projektid on seotud ka toetusrahade kasutamisega, kus võib tekkida oht, et toetused nõutakse tagasi, kui teatud tähtajaks pole projekt lõpetatud. Ukraina

sõjast tingitud kiire hinnatõus võib muuta problemaatiliseks ka riigihanke teel sõlmitud kestvuslepingute täitmise (nt jäätmevedu, teeholdus, transporditeenused).

Kaubanduskoja ettepanekud:

- Ukraina sõjast tingitud ettenägematu hinnatõusu kompenseerimine on mõistlik teostada läbi indekseerimise. Võimalusel tuleks indekseerimist rakendada tagasiulatuvalt alates märtsi algusest. Hoonete ehituse objektidel võiks seda teha läbi ehitushinnaindeksi (EHI), korrigeerides igakuiseid teostatud tööde akte vastavalt EHI kumulatiivsele muutusele võrreldes veebruariga 2022. Teedehituse objektidel on Transpordiametile tehtavate tööde puhul bituumeni (asfalti olulisim kulukomponent) hind indekseeritud, kuid lisaks oleks vajalik katta veel mõnede põhimaterjalide ning mehhanismide lisakulud. Lisaks ehitustöödele võib olla vajalik indekseerimise rakendamine ka kestvuslepingute osas, mis on sõlmitud riigihanke kaudu, näiteks jäätmekäitlus, teeholdus või reisijate vedu. Nende lepingute osas võiks indekseerimine toimuda näiteks tarbijahinnaindeksi muutuse alusel. Seega tuleks anda selged juhised vähemalt Vabariigi Valitsuse tasemel indeksi kasutamise võimaldamiseks hankelepingutes hindade korrigeerimisel. Vajadusel tuleks kiirkorras täiendada riigihankeseadust.
- Kui enne Ukraina sõja algust sõlmitud ehitustööde lepinguid ei ole võimalik tähtaegselt ellu viia Ukraina sõjast tingitud põhjustel, siis tuleks hankijal pikendada ehitustööde lõpptähtaega. Lisaks tuleks hoiduda sanktsioonide rakendamisest, kui ehitusettevõtjal ei ole võimalik Ukraina sõjast tingitud põhjustel ehitustöid lepingus kokku lepitud ajagraafikus ellu viia. Vabariigi Valitsus võiks koostada hankijatele vastavad juhised.
- Lisaks tuleks kasutusele võtta meetmeid ehitusettevõtetele täiendavate käibevahendite võimaldamiseks ja hinnatõusu riskide maandamiseks. Selleks tuleks lühendada tellijapoolseid maksetähtaegasid 14 päevale, mida arvestatakse teostatud tööde akti kinnitamise, mitte arve esitamise kuupäevast ja akti läbivaatamine toimuks 5 tööpäeva jooksul. Samuti tuleks võimaldada riigihangete lepingutes materjalide tellimiseks ettemakseid ning kaaluda tuleks Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse poolseid garantiisid nende ettemaksete tagamiseks. Kaaluda tuleks ka täitmistagatiste vähendamist (kindlasti käibemaksu osa võrra, kuna riik on selles mõttes lõpptarbija), et vabanevate summadega tagada ettemakse.
- Ettepanekud seoses uute ehitustööde hangetega. Hoonete ehituse lepingud tuleks siduda ehitushinnaindeksiga, kus baasindeksiks on pakkumuse esitamise kuu. Indeksiga tuleks akte korrigeerida igakuiselt. Alla 6-kuulise tähtajaga lepingud võiksid jääda indekseerimata. Teedehituses tuleks kasutada põhikomponentide hinnamuutuste +/- kompenseerimise mehhanismi sarnaselt bituumeni hinnamuutuste kompenseerimisele. Täitmistagatise tuleks vähendada 10%-lt 5%-ni. Transpordiameti lepingutes tuleks garantiiaja tagatised vähendada 5% pealt 3% peale (kehtivad 5 aastat). Kõik esitatavad tagatised arvutatakse ilma käibemaksuta summast.
- Majanduse jahtumise ja erakapitali investeerimisotsuste edasilükkumise faasis peaks avalik sektor jätkama oma plaanilisi investeringuid senises rahalises

EESTI
KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA

mahus. Hinnariski jaotamiseks tuleks võimalikult kiiresti anda hankijatele Vabariigi Valitsuse poolne käitumisjuhised.

- Kui kehtiv riigihangete seadus ei võimalda kõiki eelnevalt esitatud ettepanekuid ellu viia, siis palume teha vajalikud muudatused riigihangete seaduses. Hetkel on Riigikogu menetluses riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu 491 SE, kuhu vajalikud muudatused oleks võimalik operatiivselt lisada.
- Kuna kiirenenud hinnatõus võib mõjutada veel mitmete valdkondade toimivust ja lepingute täitmist, oleks mõistlik indekseerimist rakendada laiemalt kestvuslepingute puhul. Üheks võimaluseks on lähtuda tarbijahinnaindeksi muutusest. Et sellist lahendust oleks võimalik kasutada, tuleks vastav suunis anda vähemalt Vabariigi Valitsuse tasemel.

Kaubanduskoja hinnangul on riigihangetega seotud probleeme, mis on tingitud Ukraina sõjast, võimalik lahendada väga kiiresti. LNG-terminali rajamine on mõnevõrra aeganõudvam, kuid ka sellega tuleks alustada võimalikult kiiresti. Vajadusel oleme valmis eelnevalt välja toodud probleeme ja lahendusi lähemalt selgitama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Toomas Luman

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees